

Turkse parlementsverkiezingen 2015 in Nederland

Maria Kranendonk, Floris Vermeulen en Nermin Aydemir

IMES Report Series

Turkevi Research Centre is in 2004 opgericht, te Amsterdam, met als doel om wetenschappelijke studies uit te voeren, strategische analyses te maken en om de wetenschap, media, politiek en het publiek te voorzien van neutrale en juiste informatie. Turkevi Research Centre is een onafhankelijke onderzoeks- en kennis instituut met de wens om duurzame oplossingen te vinden voor problemen die Turken in Nederland en Europa ondervinden, tevens om Europese normen en waarden in Turkije en Turkse normen en waarden in Europa te presenteren en onder de aandacht te brengen, overigens doelt Turkevi Research Centre een positieve bijdrage te leveren aan de Turkije – EU relaties. Om de bovengenoemde doelstellingen te bereiken organiseert Turkevi Research Centre internationale onderzoeken, verzorgt zij publicaties, worden er symposia en conferenties georganiseerd, verhelderende analyses maken voor het publiek en Turkse wetenschappers steun verlenen als het gaat om onderzoek. Met regelmaat (maandelijks) organiseert Turkevi Research Centre de ‘Amsterdamse Debatten’.

Het **Instituut voor Migratie en Etnische Studies (IMES)** is een interfacultair onderzoekscentrum van de Universiteit van Amsterdam dat zich richt op internationale migratiebeweging en de integratie van immigranten en hun nakomelingen in de ontvangende samenleving in een vergelijkend perspectief. Het IMES maakt onderdeel uit van het Amsterdam Instituut voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek (AISSR).

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
Executive Summary	7
Inleiding	9
Methode.....	10
Stemgedrag bij de parlementsverkiezingen.....	10
Stemgedrag naar demografische kenmerken.....	11
Geslacht.....	11
Leeftijd	12
Geboorteland en nationaliteit	12
Opleidingsniveau.....	13
Vertrouwen en interesse in de Turkse politiek en perceptie van vertegenwoordiging door het Turkse parlement.....	14
Vertrouwen in de Turkse politiek.....	15
Interesse in de Turkse politiek	16
Perceptie vertegenwoordiging door Turkse parlement.	16
Vertrouwen en interesse in de Turkse politiek en perceptie van vertegenwoordiging door het Turkse parlement naar demografische kenmerken.....	17
Geslacht.....	17
Leeftijd	17
Geboorteland	18
Opleidingsniveau.....	18
Vertrouwen en interesse in de Nederlandse politiek en perceptie van vertegenwoordiging door de Tweede Kamer.....	19
Vertrouwen in de Nederlandse politiek en stemgedrag	19
Interesse in de Nederlandse politiek en stemgedrag	20
Perceptie vertegenwoordiging Nederlandse Tweede Kamer en stemgedrag.....	20
Vertrouwen en interesse in de Nederlandse politiek en perceptie vertegenwoordiging door de Tweede Kamer naar demografische kenmerken	21
Geslacht.....	21
Leeftijd	21
Geboorteland en nationaliteit	22
Opleidingsniveau.....	23
In verhouding tot vertrouwen, interesse en perceptie van vertegenwoordiging in de Turkse politiek.....	24
Bibliografie.....	25
Bijlage	27
Betrouwbaarheidsintervallen.....	27

Samenvatting

Op 29, 30 en 31 mei konden Turkse kiezers in Nederland voor de eerste keer hun stem uitbrengen voor de nationale Turkse parlementsverkiezingen in het land waar ze wonen. De eerste keer dat zij hun stem konden uitbrengen in een Turkse verkiezing in het land waar ze wonen was tijdens de presidentsverkiezingen in Augustus 2014. Het Turkevi Research Centre en het Instituut voor Migratie en Etnische Studies (IMES) van de Universiteit van Amsterdam hebben dit jaar net als tijdens de presidentsverkiezingen op een stembureau, ditmaal in Rijswijk (stembureau Rotterdamse consulaat), enquêtes afgenomen onder Turkse kiezers in Nederland. In dit rapport doen we verslag van de resultaten van dat onderzoek. Dit zijn de belangrijkste resultaten:

- Bij het Rotterdamse consulaat stemden 64,4 procent van de stemmers voor AKP, 11,4 procent voor HDP, 10,4 procent voor CHP en 9,9 procent voor MHP.¹
- Binnen de steekproef is er een onderrepresentatie van AKP stemmers en een overrepresentatie van HDP stemmers.
- Binnen onze steekproef is het percentage vrouwen en jongeren (jonger dan 30 jaar) lager in vergelijking tot deze percentages in de Turkse gemeenschap in Nederland. Binnen onze steekproef is het percentage eerste generatie migranten en hoog opgeleiden hoger in vergelijking tot deze percentages in de Turkse gemeenschap in Nederland.² Een mogelijke verklaring is dat vrouwen, jongeren, de tweede generatie migranten en lager opgeleiden minder hebben gestemd voor de parlementsverkiezingen.

Vrouwen in onze steekproef stemmen meer op AKP. Leeftijd speelt geen significant rol bij het bepalen van partijkeuze. Hoog opgeleide Turkse kiezers stemden significant minder op AKP. Stemmers die in Nederland zijn geboren hebben beduidend meer op MHP gestemd in vergelijking tot stemmers die in Turkije zijn geboren.

- Kiezers die voor AKP hebben gestemd hebben beduidend meer vertrouwen in de Turkse politiek dan de kiezers voor de andere partijen en beduidend minder vertrouwen in de Nederlandse politiek. Tevens geven AKP stemmers beduidend vaker aan dat hun politieke ideeën niet vertegenwoordigd worden in de Tweede Kamer in vergelijking met andere stemmers. Ook gaven meer AKP stemmers aan dat hun politieke ideeën wel worden vertegenwoordigd door het Turkse parlement in vergelijking tot de andere stemmers.
- Oudere stemmers (30 jaar of ouder) hebben beduidend meer interesse in de Turkse politiek in vergelijking tot jongeren. Ook stemmers die in Turkije zijn geboren hebben meer interesse in de Turkse politiek in vergelijking tot kiezers die in Nederland zijn

¹ <https://sonuc.ysk.gov.tr/module/ssps.jsf>

² <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/dossiers/allochtonen/cijfers/default.htm>

geboren. Tevens hebben hoog opgeleiden minder vertrouwen in de Turkse politiek in vergelijking tot stemmers die lager onderwijs genoten hebben.

Mannen geven vaker aan dat hun politieke ideeën niet vertegenwoordigd worden door het Turkse parlement in vergelijking tot vrouwen.

- Mannen in vergelijking tot vrouwen en ouderen in vergelijking tot jongeren geven beduidend vaker aan dat hun politieke ideeën niet vertegenwoordigd worden door de Tweede Kamer. Stemmers met de Nederlandse nationaliteit hebben meer interesse in de Nederlandse politiek en geven vaker aan dat hun politieke ideeën vertegenwoordigd worden door de Tweede Kamer in vergelijking tot kiezers zonder de Nederlandse nationaliteit. Hoger opgeleiden hebben meer vertrouwen in de Nederlandse politiek in vergelijking met stemmers die lager voortgezet onderwijs hebben genoten.
-
- Turkse kiezers die weinig vertrouwen hebben in de Turkse politiek hebben significant meer vertrouwen in de Nederlandse politiek. Echter het interesse in het politiek in het land van herkomst veroorzaakt geen daling van het interesse in Nederland. Turkse kiezers die veel interesse hebben in de Turkse politiek hebben ook significant meer interesse in de Nederlandse politiek.

Executive Summary

- On 29, 30 and 31 of May this year, Turkish voters who live abroad could vote for the first time in the national parliamentary elections in Turkey in their countries of residence. The first time that these voters could vote for an election in Turkey in their country of residence was during the presidential elections in August 2014. The Turkevi Research Centre and the Institute for Migration and Ethnic Studies (IMES) conducted a survey at the polling station in Rijswijk to research the voting behaviour of Turkish voters in the Netherlands. The findings are demonstrated in this report. These are the most important findings: 64.4 percent of the voters in Rotterdam voted for AKP, 11.4 percent for HDP, 10.4 percent for CHP and 9.9 percent for MHP.³
- AKP voters are underrepresented and HDP voters are overrepresented in our sample. A possible explanation is that HDP voters were more motivated to participate in the survey.
- Women and younger voters (younger than 30 years old) are underrepresented in our sample when comparing their percentages to their numbers in the Turkish population in the Netherlands. Highly educated voters and first generation migrants are overrepresented in our sample when comparing their percentages to their numbers in the Turkish population in the Netherlands.⁴ One possible explanation for these numbers is that women, younger Turks, Turks who were born in the Netherlands and lower educated Turks voted less during these parliamentary elections.
- Women in our respondent group vote significantly more for the AKP. Age did not play a significant role in determining party preference. Highly educated Turkish individuals voted significantly less for the AKP. Voters who were born in the Netherlands voted more for MHP in comparison to voters who were born in Turkey.
- AKP voters have more trust in Turkish politics and are more interested, and have less trust in Dutch politics in comparison to other voters. Additionally, AKP voters consider that their political ideas are not represented by the Dutch lower house of parliament (Tweede Kamer) and are represented by the Turkish parliament more often in comparison to other voters.
- Men indicate more often that their political ideas are not represented by the Turkish parliament in comparison to women. Older voters (30 years or older) are more interested in Turkish politics in comparison to younger voters. Additionally, first generation migrants are more interested in Turkish politics in comparison to voters who were born in the Netherlands. Lastly, highly educated voters are less trusting of Turkish politics in comparison to lower educated voters.

³ <https://sonuc.ysk.gov.tr/module/ssps.jsf>

⁴ <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/dossiers/allochtonen/cijfers/default.htm>

- Men in comparison to women, and older respondents in comparison to younger respondents, indicate more often that their political ideas are not represented by the Dutch lower house of parliament (Tweede Kamer). Voters with Dutch citizenship are more interested in Dutch politics and indicate more often that their political ideas are represented by the Dutch lower house of parliament (Tweede Kamer) in comparison to voters without Dutch citizenship. Higher educated voters have more trust in Dutch politics in comparison to voters who obtained a diploma in lower secondary education (lager voortgezet onderwijs).
- Turkish voters who have less trust in Turkish politics have significantly more trust in Dutch politics. Still, the interest in the politics of the country of origin does not lead to a decrease in political interest in the Netherlands. Turkish voters who have more interest in Turkish politics also have significantly more interest in Dutch politics.

Inleiding

Met dit rapport doen we verslag van het stemgedrag van de Turkse kiezers in Nederland betreffende de nationale parlementsverkiezingen in Turkije in juni 2015. Turkse kiezers konden op 29, 30 en 31 mei hun uitbrengen op stembureaus in Deventer en Rijswijk. Er zal verslag worden gedaan van de stemkeuzes van de Turkse kiezers in Nederland. Het stemgedrag zal in relatie tot verschillende demografische kenmerken, zoals geslacht, leeftijd, geboorteland, nationaliteit, en opleidingsniveau, geanalyseerd worden. Als laatste zullen vertrouwen, interesse en perceptie van vertegenwoordiging door het Turkse parlement en de Nederlandse Tweede Kamer centraal staan in dit rapport. Er zal worden gekeken in hoeverre het stemgedrag van Turkse kiezers voor verkiezingen in Turkije samenhangt met interesse en vertrouwen hebben in de Turkse of Nederlandse politiek en de perceptie van vertegenwoordiging door het Turkse parlement en de Tweede Kamer. Daarnaast wordt interesse en vertrouwen in de Turkse en Nederlandse politiek en de perceptie van vertegenwoordiging door het Turkse parlement en de Tweede Kamer ook geanalyseerd in relatie tot verschillende demografische kenmerken.

Methode

Tijdens de parlementsverkiezingen van juni 2015 zijn er op zaterdag 30 mei 2015 op het stembureau in Rijswijk enquêtes afgenomen onder kiezers. Kiezers die op die dag op het stembureau in Rijswijk hun stem hadden uitgebracht, werden na het uitbrengen van hun stem op weg naar buiten gevraagd een schriftelijke enquête in te vullen. De enquêteurs stelden de vragen en vulden de enquêtes in voor de respondenten, waarbij er een grote nadruk lag op de anonimiteit van het onderzoek. De enquêtes waren beschikbaar in het Turks. In totaal zijn er 456 enquêtes afgenomen.

Stemgedrag bij de parlementsverkiezingen

Tabel 1 demonstreert de partijkeuze onder de stemgerechtigde respondenten.

Tabel 1: Partijkeuze.

	Freq.	Perc.
AKP (Partij voor Rechtvaardiging en Ontwikkeling)	234	51,3
CHP (Republikeinse Volkspartij)	58	12,7
MHP (Turkse Partij van de Nationalistische Beweging)	49	10,7
HDP (Volkspartij voor Democratie)	105	23,0
Anders	10	2,2
Totaal	456	

Tabel 1 toont aan dat het grootste deel van de respondenten heeft aangegeven voor de Partij voor Rechtvaardiging en Ontwikkeling (AKP) te zullen stemmen. HDP verdient de tweede plek onder de stemmers. Als de foutmarges in ogenschouw worden genomen is er geen volgorde in stemvoorkeur voor CHP of MHP.

Tabel 2: gestemd voor Turkse presidentsverkiezingen in 2014

	Freq.	Perc.
Wel gestemd	257	57,0
Niet gestemd	194	43,0
Totaal	451	100,0

Tabel 3 laat het percentage stemmers zien die bij de voorgaande Turkse presidentsverkiezingen in 2014 hebben gestemd. Het merendeel van de stemmers heeft aangegeven ook gestemd te hebben.

Tabel 3: Keuze kandidaat presidentsverkiezingen 2014

	Freq.	Perc.
Recep Tayyip Erdogan	140	61,1
Ekmeleddin Ihsanoglu	42	18,3
Selahattin Demirtas	47	20,5
Totaal	229	

Van de 259 respondenten hebben 229 respondenten aangegeven voor welke kandidaat zij hebben gestemd tijdens de voorgaande Turkse presidentsverkiezingen in 2014. Tabel 3 laat zien dat het overgrote merendeel van de respondenten Recep Tayyip Erdogan verkoos als president van Turkije. Ekmeleddin Ihsanoglu en Selahattin Demirtas deelden een tweede plek bij de stemmers.

Stemgedrag naar demografische kenmerken

Geslacht

Van de respondenten hebben 422 stemmers hun geslacht aangegeven. Van de 422 respondenten hebben 269 (61 procent) aangegeven een man te zijn en 173 (39 procent) aangegeven een vrouw te zijn. Het verschil tussen mannen en vrouwen betreffende partijkeuze is niet significant. Maar aangezien het verschil in AKP voorkeur tussen mannen en vrouwen toch groot is en overeenkomt met verschillen tussen mannen en vrouwen in Turkije is de tabel hieronder weergegeven. In de steekproef is het percentage vrouwen minder in relatie tot het percentage vrouwen in de Turkse bevolking in Nederland.

Tabel 4: partijkeuze naar geslacht

Geslacht	partijkeuze					Totaal (100%)
	AKP	CHP	MHP	HDP	Anders	
Man	47,2%	14,1%	10,8%	26,0%	1,9%	269
Vrouw	57,8%	9,8%	11,0%	18,5%	2,9%	173
Totaal	51,4%	12,4%	10,9%	23,1%	2,3%	442

Leeftijd

Van de respondenten hebben er 422 hun leeftijd aangegeven. Van de respondenten waren er 118 (27 procent) tussen de 18 en 29 jaar oud en waren er 324 (73 procent) ouder dan 30. Er is geen significant verschil tussen jongeren (18 tot en met 29 jaar) en ouderen (ouder dan 30 jaar) in hun partijkeuze. In de steekproef is het percentage jongeren significant minder in vergelijking tot het percentage jongeren onder de Turkse bevolking in Nederland.

Geboorteland en nationaliteit

Van de respondenten hebben er 422 hun geboorteland aangegeven. De respondenten konden aangeven in welk land zij en hun ouders zijn geboren. Van de respondenten zijn er 299 (69 procent) in Turkije geboren en zijn er 136 (31 procent) in Nederland geboren. Onder de stemmers heeft 98 procent aangegeven dat de moeder in Turkije is geboren en heeft 99 procent aangegeven dat de vader in Turkije is geboren. 451 respondenten hebben aangegeven of zij de Nederlandse nationaliteit hebben, van hen hebben 349 respondenten (77 procent) de Nederlandse nationaliteit en 102 respondenten (23 procent) hebben aangegeven deze niet te hebben. In de steekproef is het percentage eerste generatie migranten hoger in vergelijking met het percentage eerste generatie migranten in de Turkse bevolking in Nederland.

Er significant verband tussen geboorteland en partijkeuze. Stemmers die in Nederland zijn geboren hebben significant meer voor de MHP gestemd in vergelijking met kiezers die in Turkije zijn geboren. Aan de andere hand, stemmers die in Turkije zijn geboren hebben significant meer voor de HDP gestemd. Betreffende de andere partijen is er geen significant verschil tussen stemmers die in Turkije of Nederland zijn geboren.

Tabel 5: partijkeuze naar geboorteland

Geboorteland	partijkeuze					Totaal (100%)
	AKP	CHP	MHP	HDP	Anders	
Nederland	47,1%	16,2%	18,4%	16,2%	2,2%	136
Turkije	52,8%	11,4%	7,0%	26,4%	2,3%	299
Totaal	51,0%	12,9%	10,6%	23,2%	2,3%	435

Er is geen significant verschil tussen kiezers met een Nederlandse nationaliteit en kiezers zonder een Nederlandse nationaliteit in hun keuze voor een partij.

Opleidingsniveau

In de enquête werd de respondenten gevraagd aan te geven in welke van de volgende vier categorieën ze hun hoogste opleiding hadden gevolgd: lager onderwijs, lager voortgezet onderwijs/lager beroepsonderwijs (VMBO), middelbaar voortgezet onderwijs/middelbaar beroepsonderwijs (Havo, Vwo, MBO) en hoger voortgezet onderwijs (HBO/WO). Het percentage hoog opgeleiden ligt in de steekproef beduidend hoger dan in de gehele Turkse gemeenschap in Nederland.

Er is een significant verband tussen de keuze voor een partij en het opleidingsniveau onder Turkse kiezers. Hoog opgeleide kiezers stemmen significant minder voor AKP in vergelijking met lager opgeleide kiezers. Er is geen significant verschil in de keuze tussen kiezers die lager onderwijs, lager voortgezet onderwijs en middelbaar voortgezet onderwijs hebben gevolgd in voorkeur voor AKP. Onder de stemmers die middelbaar onderwijs hebben genoten verdient HDP een tweede voorkeur, gevolgd door een gedeelde derde plek door CHP en MHP. Onder de stemmers die hoger onderwijs hebben genoten zijn de stemmers voor AKP en HDP in de meerderheid in vergelijking met stemmers voor MHP.

Tabel 6: Partijkeuze naar opleidingsniveau

Diploma opleiding	partijkeuze					Totaal
	AKP	CHP	MHP	HDP	Anders	100 %
Lager onderwijs	63,8%	11,3%	5,0%	16,3%	3,8%	80
Lager voortgezet onderwijs, lager beroepsonderwijs (VMBO)	60,4%	14,6%	4,2%	18,8%	2,1%	48
Middelbaar voortgezet onderwijs (Havo, vwo), middelbaar beroepsonderwijs (MBO)	56,0%	9,5%	12,0%	21,5%	1,0%	200
Hoger onderwijs (HBO, WO)	31,7%	18,3%	15,1%	31,7%	3,2%	126
Totaal	51,1%	12,8%	10,8%	23,1%	2,2%	454

Als we de stemmers in groepen naar leeftijd splitsen kunnen we alleen een verband observeren tussen opleidingsniveau en partijkeuze onder jongeren. Het eerste wat opvalt is dat alle individuen die lager onderwijs hebben genoten 30 jaar of ouder zijn en de meesten die lager voortgezet onderwijs hebben genoten zijn 30 jaar of ouder. Onder de jongeren hebben de stemmers die middelbaar voortgezet onderwijs hebben genoten vaker gestemd voor AKP in vergelijking met stemmers die hoger onderwijs hebben genoten. Ook hebben onder de jongeren

de stemmers die hoger onderwijs hebben genoten vaker gestemd voor CHP in vergelijking met stemmers die middelbaar voortgezet onderwijs gevolgd hebben. Binnen de groep stemmers die middelbaar voortgezet onderwijs heeft gevolgd, is er een beduidende voorkeur voor AKP. Dit is niet het geval voor stemmers die hoger onderwijs hebben genoten onder de jongeren.

Tabel 7: Partijkeuze naar leeftijd en opleidingsniveau

	Diploma opleiding	partijkeuze					Totaal 100 %
		AKP	CHP	MHP	HDP	Anders	
Jonger dan 30	Lager onderwijs	/	/	/	/	/	/
	Lager voortgezet onderwijs, lager beroepsonderwijs (VMBO)	100,0%	/	/	/	/	3
	Middelbaar voortgezet onderwijs (Havo, vwo), middelbaar beroepsonderwijs (MBO)	61,0%	6,8%	10,2%	22,0%	/	59
	Hoger onderwijs (HBO, WO)	28,6%	25,0%	17,9%	25,0%	3,6%	56
	Totaal	46,6%	15,3%	13,6%	22,9%	1,7%	118
30 of ouder	Lager onderwijs	63,2%	10,5%	5,3%	17,1%	3,9%	76
	Lager voortgezet onderwijs, lager beroepsonderwijs (VMBO)	59,5%	14,3%	4,8%	19,0%	2,4%	42
	Middelbaar voortgezet onderwijs (Havo, vwo), middelbaar beroepsonderwijs (MBO)	53,6%	10,9%	12,3%	21,7%	1,4%	138
	Hoger onderwijs (HBO, WO)	36,4%	13,6%	9,1%	37,9%	3,0%	66
	Totaal	53,1%	11,8%	9,0%	23,6%	2,5%	322

Vertrouwen en interesse in de Turkse politiek en perceptie van vertegenwoordiging door het Turkse parlement.

Er zijn diverse verklaringen voor de mate en vorm waarop burgers politiek participeren. Een van de belangrijkste factoren voor de mate waarin mensen politiek participeren is hun sociaal economische status. Mensen met een hoger inkomen en een hoger opleidingsniveau participeren over het algemeen meer dan anderen. Naast de sociaaleconomische status heeft interesse in de politiek, vertrouwen in het politieke systeem en het idee dat iemand de politiek kan beïnvloeden een belangrijke invloed op de politieke participatie van mensen, dat geldt met name ook voor migrantengroepen (Leighley & Vedlitz 1999: 1094). Individuen die interesse en vertrouwen hebben in de politiek zullen het gevoel hebben dat zij hun belangen via de officiële politieke wegen kunnen behartigen en daarom zullen zij vaker politiek participeren in de bestaande

politieke instituties. Toch kan ook het gebrek aan vertrouwen ook aanzetten tot politieke participatie, maar dan buiten de bestaande politieke instituties. Voorbeelden hiervan zijn demonstreren of bijeenkomsten organiseren (Hooghe & Marien 2012: 133, 134). Er kan onderscheid gemaakt worden tussen vertrouwen in het politieke systeem (zoals vertrouwen in de democratie of vertrouwen in het juridische systeem) en vertrouwen in de huidige politieke situatie (bijvoorbeeld vertrouwen hebben in het kabinet) (McClaren 2012: 201). De focus van dit rapport is op de laatste vorm van politiek vertrouwen, namelijk vertrouwen in de huidige politieke situatie in Turkije en Nederland (Kranendonk & Vermeulen 2014).

Deze paragraaf beschrijft de verbanden tussen vertrouwen in de Turkse politiek, interesse in de Turkse politiek, perceptie van vertegenwoordiging door het Turkse parlement en partijkeuze. De respondenten is gevraagd om aan te geven in hoeverre zij vertrouwen hebben in de Turkse politiek. De antwoordcategorieën waren ‘Geen vertrouwen’, ‘Weinig vertrouwen’, ‘Neutraal’, ‘Veel vertrouwen’ en ‘Zeer veel vertrouwen’. De respondenten werden ook gevraagd om aan te geven in hoeverre zij interesse hebben in de Turkse politiek. De antwoord categorieën waren ‘Geen interesse’, ‘Weinig interesse’, ‘Neutraal’, ‘Veel interesse’ en ‘Zeer veel interesse’. Als laatste werd de respondenten gevraagd in hoeverre hun politieke ideeën werden vertegenwoordigd in het Turkse parlement. De antwoord categorieën waren ‘Helemaal niet vertegenwoordigd’, ‘Niet vertegenwoordigd’, ‘Neutraal’, ‘Vertegenwoordigd’ en ‘Volledig vertegenwoordigd’.

Vertrouwen in de Turkse politiek

Tabel 8 laat zien dat de kiezers die AKP steunen niet geheel onverwachts beduidend meer vertrouwen hebben in de Turkse politiek. De kiezers die de andere partijen steunen hebben aanmerkelijk minder vertrouwen in de Turkse politiek.

Tabel 8: Vertrouwen in de Turkse politiek naar partijkeuze

Keuze partij	weinig vertrouwen	Neutraal	Veel vertrouwen	Totaal
AKP	3,1%	14,0%	83,0%	229
CHP	43,6%	29,1%	27,3%	55
MHP	41,7%	41,7%	16,7%	48
HDP	53,9%	23,5%	22,5%	102
Anders	40,0%	40,0%	20,0%	10
Totaal	24,8%	21,6%	53,6%	444

Interesse in de Turkse politiek

Tabel 9 demonstreert dat alle kiezers beduidend veel interesse hebben in de Turkse politiek.

Tabel 9: Interesse in de Turkse politiek naar partijkeuze

Keuze partij	Interesse Turkse politiek			Totaal
	Weinig interesse	Neutraal	Veel interesse	
AKP	4,8%	6,5%	88,7%	230
CHP	5,4%	17,9%	76,8%	56
MHP	4,1%	12,2%	83,7%	49
HDP	13,6%	5,8%	80,6%	103
Anders	10,0 %	/	90,0%	10
Totaal	6,9%	8,3%	84,8%	448

Perceptie vertegenwoordiging door Turkse parlement.

Tabel 10 laat de samenhang zien tussen de perceptie van vertegenwoordiging van politieke ideeën in het Turkse parlement en partijkeuze. Niet heel verrassend blijkt dat meer AKP stemmers het gevoel hebben dat hun ideeën vertegenwoordigd worden in het Turkse parlement in vergelijking tot stemmers voor andere partijen.

Tabel 10: Perceptie van vertegenwoordiging door het Turkse parlement naar partijkeuze

Keuze partij	Perceptie vertegenwoordiging Turkse parlement			Totaal
	Geen vertegenwoordiging	Neutraal	Wel vertegenwoordiging	
AKP	17,4%	23,0%	59,6%	213
CHP	59,6%	11,5%	28,8%	52
MHP	39,6%	37,5%	22,9%	48
HDP	52,9%	21,6%	25,5%	102
Anders	62,5%	25,0%	12,5%	8
Totaal	34,5%	22,9%	42,6%	423

Vertrouwen en interesse in de Turkse politiek en perceptie van vertegenwoordiging door het Turkse parlement naar demografische kenmerken

Geslacht

Tussen mannelijke en vrouwelijke kiezers is geen significant verschil in het vertrouwen, of de interesse, in de Turkse politiek.

Er is wel een significant verband tussen geslacht en perceptie van vertegenwoordiging door het Turkse parlement. Meer mannen hebben aangegeven dat hun ideeën niet vertegenwoordigd worden in het Turkse parlement in vergelijking met vrouwen.

Tabel 11: Perceptie van vertegenwoordiging door het Turkse parlement naar geslacht

Leeftijd	Perceptie vertegenwoordiging Turkse parlement			Totaal
	Geen vertegenwoordiging	Neutraal	Wel vertegenwoordiging	
Man	40,0%	18,8%	41,2%	260
Vrouw	24,5%	30,5%	45,0%	151
Totaal	34,3%	23,1%	42,6%	411

Leeftijd

Betreffende leeftijd is er alleen een significant verband te constateren tussen leeftijd en interesse in de Turkse politiek. Tabel 12 geeft aan dat significant meer oudere stemmers hebben aangegeven ‘veel interesse’ te hebben in de Turkse politiek in vergelijking met jongere kiezers. Eveneens hebben significant meer jongere kiezers aangegeven ‘neutraal’ te zijn betreffende hun interesse in de Turkse politiek.

Tabel 12: Interesse in de Turkse politiek naar leeftijd

Leeftijd	Interesse Turkse politiek			Totaal
	Weinig interesse	Neutraal	Veel interesse	
18-29	8,2%	17,2%	74,6%	122
29 en ouder	7,1%	6,8%	86,1%	339
Totaal	7,4%	9,5%	83,1%	461

Zowel jongere als oudere stemmers hebben in hogere mate aangegeven vertrouwen te hebben in de Turkse politiek met respectievelijk 47.8 en 56.0 procent van de respondenten die antwoordde veel vertrouwen te hebben in de Turkse politiek. Verder gaf 39.3 procent van de jongeren en 43.9 procent van de jongeren aan zich vertegenwoordigd te voelen door het Turkse parlement.

Geboorteland

Betreffende het geboorteland is er alleen een verband te constateren met interesse in de Turkse politiek.

Tabel 13: Interesse in de Turkse politiek naar geboorteland

Geboorteland	Interesse Turkse politiek			Totaal
	Weinig interesse	Neutraal interesse	Veel interesse	
Nederland	8,2%	15,7%	76,1%	134
Turkije	6,1%	5,5%	88,4%	293
Totaal	6,8%	8,7%	84,5%	427

Tabel 13 toont aan dat stemmers die in Turkije zijn geboren in meerdere mate aangeven veel interesse te hebben in de Turkse politiek in vergelijking tot kiezers die in Nederland zijn geboren. Stemmers die in Turkije zijn geboren hebben significant meer interesse in de Turkse politiek in vergelijking tot stemmers die in Nederland zijn geboren.

Zowel de kiezers die in Nederland zijn geboren, als de stemmers die in Turkije zijn geboren geven veelal aan veel vertrouwen te hebben in de Turkse politiek met respectievelijk 45.5 en 57.2 procent. Van de stemmers die in Nederland zijn geboren geeft 44.5 procent aan zich vertegenwoordigd te voelen door het Turkse parlement. Onder de kiezers die in Turkije zijn geboren is dit 41.5 procent.

Opleidingsniveau

Betreffende opleidingsniveau is alleen een verband te constateren met vertrouwen in de Turkse politiek. Er is dus geen samenhang tussen het opleidingsniveau en de interesse in de Turkse politiek of met de perceptie van vertegenwoordiging door het Turkse parlement onder de kiezers.

Tabel 14 demonstreert dat hoog opgeleiden (HBO, WO) in mindere mate de Turkse politiek vertrouwen ten opzichte van stemmers die lager onderwijs genoten hebben. Laag opgeleiden geven aan dat ze meer vertrouwen hebben in de Turkse politiek. De laatst genoemden geven minder vaak aan geen vertrouwen te hebben en geven vaker aan veel vertrouwen te hebben in de Turkse politiek in vergelijking met stemmers die hoger onderwijs genoten hebben. De verschillen tussen de andere opleidingscategorieën zijn klein en niet significant.

Tabel 14: Vertrouwen in de Turkse politiek naar opleidingsniveau

Opleiding	Vertrouwen Turkse politiek			Totaal (100%)
	Weinig vertrouwen	Neutraal	Veel vertrouwen	
Lager onderwijs	15,4%	17,9%	66,7%	78
Lager voortgezet onderwijs, lager beroepsonderwijs (VMBO)	22,2%	15,6%	62,2%	45
Middelbaar voortgezet onderwijs (Havo, vwo), middelbaar beroepsonderwijs (MBO)	24,4%	23,4%	52,3%	197
Hoger onderwijs (HBO, WO)	32,8%	23,8%	43,4%	122
Totaal	24,9%	21,7%	53,4%	442

Stemmers in alle opleidingscategorieën hebben in relatief grote aantallen aangegeven veel interesse te hebben in de Turkse politiek, variërend tussen de 80 en 90 procent van de kiezers uit elke categorie. De perceptie van representatie door het Turkse parlement varieert van 35 procent tot 50 procent onder de opleidingscategorieën.

Vertrouwen en interesse in de Nederlandse politiek en perceptie van vertegenwoordiging door de Tweede Kamer

Vertrouwen in de Nederlandse politiek en stemgedrag

Er is een samenhang tussen het vertrouwen in de Nederlandse politiek en partijkeuze. Onder de AKP stemmers is er beduidend minder vertrouwen in de Nederlandse politiek in vergelijking tot andere kiezers, zij hebben vaker aangegeven weinig vertrouwen te hebben in de Nederlandse politiek. AKP en MHP stemmers hebben significant minder aangegeven veel vertrouwen te hebben in de Nederlandse politiek in vergelijking tot CHP of HDP stemmers. Daarnaast hebben binnen de partijen meer AKP stemmers weinig vertrouwen in de Nederlandse politiek, in vergelijking tot veel vertrouwen. Binnen de CHP en HDP stemmers hebben significant meer respondenten veel vertrouwen in de Nederlandse politiek in vergelijking tot weinig vertrouwen. Binnen de groep van MHP stemmers is er geen beduidende meerderheid die weinig, neutraal of veel vertrouwen heeft in de Nederlandse politiek.

Tabel 15: Vertrouwen in de Nederlandse politiek naar partijkeuze

Keuze partij	Vertrouwen in de Nederlandse politiek			Totaal
	weinig vertrouwen	Neutraal	Veel vertrouwen	
AKP	49,1%	33,0%	17,9%	218
CHP	11,5%	21,2%	67,3%	52
MHP	23,4%	42,6%	34,0%	47
HDP	17,3%	12,2%	70,4%	98
Anders	30,0%	40,0%	30,0%	10
Totaal	33,9%	28,0%	38,1%	425

Interesse in de Nederlandse politiek en stemgedrag

Er is geen samenhang tussen interesse in de Nederlandse politiek en partijkeuze. Het percentage dat aangaf veel interesse te hebben in de Nederlandse politiek varieert van 47 tot 64 procent, afhankelijk van de partijkeuze.

Perceptie vertegenwoordiging Nederlandse Tweede Kamer en stemgedrag

Er is een samenhang tussen perceptie van vertegenwoordiging door de Tweede Kamer en partijkeuze. AKP stemmers hebben significant vaker aangegeven zich niet vertegenwoordigd te voelen door de Tweede Kamer in vergelijking met CHP stemmers. Ook hebben AKP stemmers significant minder vaak aangegeven zich wel vertegenwoordigd te voelen door de Tweede Kamer in vergelijking met CHP en HDP stemmers. Alleen onder de CHP stemmers zijn de respondenten die zich vertegenwoordigd voelen, in vergelijking tot een neutrale houding of zich niet vertegenwoordigd voelen, significant in de meerderheid.

Tabel 16: Perceptie van vertegenwoordiging door Tweede Kamer naar partijkeuze

Keuze partij	Perceptie vertegenwoordiging Nederlandse Tweede Kamer			Totaal
	Geen vertegenwoordiging	Neutraal	Wel vertegenwoordiging	
AKP	44,0%	31,9%	24,1%	216
CHP	23,5%	25,5%	51,0%	51
MHP	27,1%	43,8%	29,2%	48
HDP	33,3%	23,2%	43,4%	99
Anders	37,5%	50,0%	12,5%	8
Totaal	37,0%	30,8%	32,2%	422

Vertrouwen en interesse in de Nederlandse politiek en perceptie vertegenwoordiging door de Tweede Kamer naar demografische kenmerken

Geslacht

Er is geen verband te constateren tussen geslacht en vertrouwen of interesse hebben in de Nederlandse politiek. Er is wel een verband tussen geslacht en perceptie van vertegenwoordiging door de Tweede Kamer. Mannen geven vaker aan dat hun politieke ideeën niet vertegenwoordigd worden door de Tweede Kamer in vergelijking tot vrouwen. Vrouwelijke stemmers zijn vaker neutraal in hun perceptie van vertegenwoordiging door de Tweede Kamer in vergelijking tot mannen.

Tabel 17: Perceptie van vertegenwoordiging door Nederlandse Tweede kamer naar geslacht

Geslacht	Perceptie vertegenwoordiging Nederlandse Tweede Kamer			Totaal
	Geen vertegenwoordiging	Neutraal	Wel vertegenwoordiging	
Man	43,4%	24,4%	32,2%	258
Vrouw	26,3%	42,8%	30,9%	152
Totaal	37,1%	31,2%	31,7%	410

Leeftijd

Er is geen samenhang tussen vertrouwen of interesse in de Nederlandse politiek en leeftijd. Er is wel een verband tussen leeftijd en perceptie van vertegenwoordiging door de Tweede Kamer. Oudere stemmers (30 jaar of ouder) hebben vaker aangegeven zich niet vertegenwoordigd te voelen door de Tweede Kamer in vergelijking tot jongere stemmers.

Tabel 18: Perceptie van vertegenwoordiging door Nederlandse Tweede kamer naar leeftijd

Leeftijd	Perceptie vertegenwoordiging Nederlandse Tweede Kamer			Totaal
	Geen vertegenwoordiging	Neutraal	Wel vertegenwoordiging	
Jonger dan 30	27,1%	36,4%	36,4%	107
30 of ouder	41,4%	27,8%	30,8%	302
Totaal	37,7%	30,1%	32,3%	409

Geboorteland en nationaliteit

Er is geen samenhang tussen vertrouwen of interesse in de Nederlandse politiek en het geboorteland. Tevens is er geen verband tussen geboorteland en de perceptie van vertegenwoordiging door de Tweede Kamer.

Er is wel een samenhang tussen het hebben van een Nederlandse nationaliteit en interesse hebben in de Nederlandse politiek. Stemmers zonder de Nederlandse nationaliteit hebben in significante mate minder interesse in de Nederlandse politiek in vergelijking met stemmers met de Nederlandse nationaliteit.

Tabel 19: interesse in de Nederlandse politiek naar nationaliteit

Nederlandse nationaliteit	Interesse in de Nederlandse politiek			Totaal
	weinig interesse	neutraal	veel interesse	
Ja	22,2%	17,5%	60,3%	343
Nee	44,4%	20,2%	35,4%	99
Totaal	27,1%	18,1%	54,8%	442

Ook is er een verband tussen het hebben van de Nederlandse nationaliteit en de perceptie dat politieke ideeën door de Tweede Kamer vertegenwoordigd worden. Stemmers zonder de Nederlandse nationaliteit vernemen beduidend minder dat hun politieke ideeën vertegenwoordigd worden door de Tweede Kamer in vergelijking tot kiezers met de Nederlandse nationaliteit.

Tabel 20: Perceptie van vertegenwoordiging door Nederlandse Tweede kamer naar nationaliteit

Nederlandse nationaliteit	Perceptie vertegenwoordiging Nederlandse Tweede Kamer			Totaal
	Geen vertegenwoordiging	Neutraal	Wel vertegenwoordiging	
Ja	31,9%	31,6%	36,5%	326
Nee	54,9%	28,6%	16,5%	91
Totaal	36,9%	30,9%	32,1%	417

Opleidingsniveau

De tabel hieronder toont de samenhang tussen opleiding en vertrouwen in de Nederlandse politiek aan. Binnen de groep van stemmers die hoger onderwijs hebben gevolgd, zijn er significant minder die weinig vertrouwen hebben in de Nederlandse politiek ten opzichte van de stemmers die lager voortgezet onderwijs of middelbaar voortgezet onderwijs hebben gevolgd. Er is dus geen significant verschil tussen stemmers die lager onderwijs hebben gevolgd of hoger onderwijs hebben gevolgd in de mate waarin zij hebben aangegeven weinig vertrouwen te hebben in de Nederlandse politiek. Daarnaast is er alleen een significant verschil tussen stemmers die hoger onderwijs hebben gevolgd en lager voortgezet onderwijs hebben gevolgd in de mate waarin zij hebben aangegeven veel vertrouwen te hebben in de Nederlandse politiek.

Tabel 21: vertrouwen in de Nederlandse politiek naar opleidingsniveau

Opleiding	Vertrouwen Nederlandse politiek			Totaal (100%)
	Weinig vertrouwen	Neutraal	Veel vertrouwen	
Lager onderwijs	29,6%	35,2%	35,2%	71
Lager voortgezet onderwijs, lager beroepsonderwijs (VMBO)	56,5%	21,7%	21,7%	46
Middelbaar voortgezet onderwijs (Havo, vwo), middelbaar beroepsonderwijs (MBO)	37,8%	25,5%	36,7%	188
Hoger onderwijs (HBO, WO)	21,2%	30,5%	48,3%	118
Totaal	33,8%	28,1%	38,1%	423

Er is geen samenhang tussen opleidingsniveau en interesse in de Nederlandse politiek, of opleidingsniveau en gevoel van vertegenwoordiging door de Tweede Kamer onder de Turkse stemmers.

In verhouding tot vertrouwen, interesse en perceptie van vertegenwoordiging in de Turkse politiek

Tabel 22 demonstreert de relatie tussen vertrouwen in de Turkse politiek en het vertrouwen in de Nederlandse politiek. Stemmers die weinig vertrouwen hebben in de Turkse politiek hebben vaker veel vertrouwen in de Nederlandse politiek in vergelijking tot stemmers die veel vertrouwen hebben in de Turkse politiek. Er is geen significant verschil tussen de mate waarin stemmers met weinig vertrouwen of veel vertrouwen in de Turkse politiek aangeven geen vertrouwen te hebben in de Nederlandse politiek. Wel hebben de stemmers die hebben aangegeven neutraal te zijn betreffende de Turkse politiek in mindere mate aangegeven geen vertrouwen te hebben in de Nederlandse politiek in vergelijking met de andere groepen.

Tabel 22: Vertrouwen in de Nederlandse politiek in verhouding met vertrouwen in de Turkse politiek

Vertrouwen Turkse politiek	Vertrouwen Nederlandse politiek			Totaal
	Weinig vertrouwen	Neutraal	Veel vertrouwen	
weinig vertrouwen	32,4%	13,3%	54,3%	105
Neutraal	15,4%	47,3%	37,4%	91
Veel vertrouwen	41,5%	27,2%	31,3%	224
Totaal	33,6%	28,1%	38,3%	420

Tabel 23 laat de samenhang zien tussen interesse hebben in de Turkse politiek en interesse hebben in de Nederlandse politiek. Stemmers die hebben aangegeven weinig interesse te hebben in de Turkse politiek hebben ook significant minder interesse in de Nederlandse politiek ten opzichte van stemmers die veel interesse hebben in de Turkse politiek. Andersom geldt dat stemmers die hebben aangegeven interesse te hebben in de Turkse politiek in significant meer interesse tonen in de Nederlandse politiek. Er lijkt hier dus geen trade-off te zijn tussen interesse in de Turkse en de Nederlandse politiek, terwijl dat gedeeltelijk het geval lijkt te zijn bij vertrouwen.

Tabel 23: Interesse in de Nederlandse politiek in verhouding met interesse in de Turkse politiek

Interesse Turkse politiek	Interesse Nederlandse politiek			Totaal
	Weinig interesse	Neutraal	Veel interesse	
Weinig interesse	80,0%	3,3%	16,7%	30
Neutraal	32,4%	35,1%	32,4%	37
Veel interesse	22,3%	17,5%	60,2%	377
Totaal	27,0%	18,0%	55,0%	444

Tabel 24 laat de samenhang zien tussen gevoel van vertegenwoordiging in het Turkse parlement en gevoel van vertegenwoordiging door de Tweede Kamer in Nederland. Wat opvalt is dat de stemmers die neutraal zijn betreffende de vertegenwoordiging door het Turkse parlement ook neutraal zijn betreffende vertegenwoordiging door de Tweede Kamer.

Tabel 24: Perceptie van vertegenwoordiging door Nederlandse Tweede kamer in verhouding tot perceptie vertegenwoordiging door Turkse parlement

Perceptie van vertegenwoordiging door Turkse parlement	Perceptie vertegenwoordiging Nederlandse Tweede Kamer			Totaal
	Geen vertegenwoordiging	Neutraal	Wel vertegenwoordiging	
Geen vertegenwoordiging	47,2%	20,1%	32,6%	144
Neutraal	21,6%	59,8%	18,6%	97
Wel vertegenwoordiging	35,5%	25,4%	39,1%	169
Totaal	36,3%	31,7%	32,0%	410

Bibliografie

McClaren L.M., 'The Cultural Divide in Europe: Migration, Multiculturalism, and Political Trust' in: *World Politics* Vol. 64 Nr. 2 (2012) 199-241.

Hooghe M. & Marien S., 'A Comparative Analysis of the Relation between Political Trust and Forms of Political Participation in Europe' in: *European Societies* Vol. 15 Nr. 1 (2012) 131-152.

Kranendonk M. & Vermeulen F., 'Turkse Presidentsverkiezingen in 2014 in Amsterdam', Amsterdam: Instituut voor Migratie en Etnische Studies (IMES). Universiteit van Amsterdam.

Leighley J.E. & Vedlitz A., 'Race, Ethnicity, and Political Participation: Competing Models and Contrasting Explanations' in: *Journal of Politics* Vol. 61 Nr. 4 (1999) 1092-1114.

Michon, L., and F. Vermeulen. 2009. "Organizing for Access? The Political Mobilization of Turks in Amsterdam." *Turkish Studies* 10 (2): 255–275.

Michon, L., and F. Vermeulen. 2013. "Explaining Different Trajectories in Immigrant Political Integration: Moroccans and Turks in Amsterdam." *West European Politics* 36 (3): 597–614.

Vermeulen, F., Michon, L. and Tillie, J. (2014) 'Immigrant political engagement and incorporation in Amsterdam', in Foner, N., Rath, J., Duyvendak, J.W. and Van Reekum, R. (eds), *Immigration and the New Urban Landscape: New York and Amsterdam*. New York: New York University Press, p. 230-255

Bijlage

Betrouwbaarheidsintervallen

Dit rapport houdt rekening met een betrouwbaarheid van de schattingen van 95 procent. Het betrouwbaarheidsinterval slaat op de kans dat de gevonden schattingen overeen komen met de waarden in de populatie. De kans dat de schattingen niet overeen komen met de populatiewaarden is dus 5 procent. De populatie is in dit geval stemgerechtigden die hebben gestemd voor de afgelopen parlementsverkiezingen. Het betrouwbaarheidsinterval houdt rekening met de variatie rondom de schatting aan de hand van het aantal respondenten. De foutmarges slaan op de kans dat nieuwe schattingen, in het geval dat er meerdere steekproeven zouden worden getrokken, buiten de betrouwbaarheidsintervallen liggen. Het betrouwbaarheidsinterval van de schatting is nauwkeuriger naarmate het aantal respondenten groter wordt. Een grotere steekproef staat een preciezere schatting van de populatiewaarden toe. Dit rapport zal bijvoorbeeld een nauwkeurigere schatting kunnen doen van het stemgedrag van AKP stemmers (234), zoals hoeveel vertrouwen zij hebben in de Turkse politiek, in vergelijking tot de andere partijen waar veel minder respondenten voor stemden.

We zullen echter niet in alle tabellen de foutenmarges presenteren, alleen daar waar het van belang is ten aanzien van vergelijkingen (tussen groepen) zullen de foutenmarges expliciet benoemd worden. In de vergelijkingen tussen verschillende groepen wordt gesproken over een significant verschil als de betrouwbaarheidsintervallen van de schattingen elkaar niet overlappen.

Daarnaast komt er in dit rapport ook nog de term van 'significant verband' terug. Een significant verband slaat erop dat er minder dan, normaliter, 5 procent kans is, gezien de resultaten, dat er geen samenhang zou zijn in de populatie. Er kan dan worden geconcludeerd dat er een significant verband is met 95 procent zekerheid. In het geval van leeftijd wordt onderzocht of er een samenhang is tussen leeftijd en stemgedrag. Jongeren zouden bijvoorbeeld ander stemgedrag kunnen vertonen dan ouderen. De verschillen in stemgedrag tussen de groeperingen van leeftijd kunnen ook berusten op toeval. In dat geval is er geen significant verband.